

TEXNOLOGIYA VA AN'ANAVIY MADANIYAT: YANGI IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR

Qodirov Farrux Ergash o'g'li

Matematika va ta'limda axborot texnologiyasi kafedrasini mudiri
Xayrilloyeva Rushana Bo'ri qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti Pedagogika nazariyasi va tarixi,
magistratura yo'nalishi 1-24 guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15392886>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05-May 2025 yil
Ma'qullandi: 10-May 2025 yil
Nashr qilindi: 13-May 2025 yil

KEYWORDS

Texnologiya, an'anaviy madaniyat, ta'lim tizimi, raqamli transformatsiya, ilg'or xorijiy tajriba, innovatsion o'qitish usullari, milliy qadriyatlar, madaniy meros.

ABSTRACT

Ushbu maqolada zamonaviy texnologiyalarning an'anaviy madaniyatga ta'siri, ularning uyg'unligi va yuzaga kelayotgan muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, ilg'or xorijiy tajriba asosida o'qitish tizimining samaradorligi va uning milliy madaniyat bilan uyg'unlashuvi yoritiladi.

Texnologiya taraqqiyoti inson hayotining barcha jabhalariga chuqur kirib kelmoqda. An'anaviy madaniyat esa asrlar davomida shakllangan qadriyatlar, urf-odatlar va ijtimoiy munosabatlarni o'z ichiga oladi. Bugungi kunda texnologiyalar va an'anaviy madaniyat o'rtasidagi munosabat murakkab jarayonga aylangan bo'lib, ular o'zaro integratsiyalashuvi yoki qarama-qarshiligi muhim masala sifatida ko'rilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o'z nutqlarida texnologiyalar rivoji va milliy madaniyatning uyg'unlashuvi masalasiga alohida e'tibor qaratib kelmoqda. Davlat rahbarining ta'kidlashicha, "Texnologik taraqqiyot madaniyat va milliy o'zlikni boyitishi, avlodlar o'rtasida uzviylikni mustahkamlashi kerak" (Mirziyoyev, 2023). Shu bilan birga, globallashtirish sharoitida milliy qadriyatlarni saqlab qolish uchun axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish muhimligi qayd etilgan. Bu borada 2022-yil 28-yanvarda qabul qilingan "2022–2026-yillarda Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmonida texnologik taraqqiyot va madaniy merosni asrash masalalariga alohida urg'u berilgan. Ushbu strategiyada raqamli texnologiyalarni madaniyat sohasi bilan integratsiya qilish, an'anaviy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazish va innovatsion ta'lim tizimini shakllantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Taqdiqot metodologiyasi. Texnologiya taraqqiyoti milliy madaniyatga turli yo'llar bilan ta'sir o'tkazmoqda. Ba'zi hollarda bu jarayon madaniyatni boyitishi va ommalashtirishi mumkin bo'lsa, ba'zi vaziyatlarda u milliy qadriyatlarning yo'qolishiga ham sabab bo'lishi mumkin. Raqamli texnologiyalar yordamida madaniy merosni raqamlashtirish va uni keng ommaga taqdim etish imkoni tug'ildi. Masalan, O'zbekistonda "Madaniy meros" elektron kutubxonasi va "O'zbekiston madaniy merosi dunyo tillarida" loyihalari orqali qadimiy qo'lyozmalar, san'at asarlari va tarixiy yodgorliklar raqamlashtirilib, internet orqali dunyo

aholisiga taqdim etilmoqda. Onlayn ta'lim platformalari orqali yosh avlod an'anaviy madaniyat haqida bilim olmoqda. Masalan, Coursera, Khan Academy, OpenEdu kabi xalqaro platformalarda tarix va madaniyatga oid maxsus kurslar mavjud. O'zbekistonda esa "ZiyoNET", "IT-Park" kabi platformalar yoshlarni milliy madaniyat asosida innovatsiyalarga yo'naltirishga xizmat qilmoqda.

Madaniyat va texnologiyaning integratsiyasi: Raqamli texnologiyalar san'at va madaniyat bilan uyg'unlashmoqda. Masalan, O'zbek milliy cholg'ularining elektron versiyalari yaratilgan bo'lib, ular yordamida zamonaviy bastakorlar an'anaviy musiqalarni yangi shakllarda ifoda etish imkoniga ega bo'lmoqda.

Yuzaga kelayotgan muammolar: An'anaviy qadriyatlarning zaiflashishi: Ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy media globallashuv jarayonida milliy madaniyatni chetga surib qo'yishi mumkin. Masalan, TikTok va Instagram kabi platformalarda ko'proq global tendensiyalar ilgari suriladi, natijada yoshlar milliy qadriyatlarga e'tibor bermasligi mumkin.

Texnologiyaga qaramlik va ijtimoiy izolyatsiya: Yoshlar ko'proq vaqtini smartfon va internetda o'tkazishi natijasida an'anaviy oilaviy munosabatlar zaiflashishi mumkin. Masalan, ilgari oilaviy suhbatlar, milliy o'yinlar va an'anaviy marosimlar muhim ahamiyat kasb etgan bo'lsa, bugungi kunda ko'pchilik vaqtining katta qismini gadjetlar oldida o'tkazmoqda. Ba'zi davlatlarda milliy madaniyat yo'qolish xavfi ostida. Masalan, Yaponiya va Janubiy Koreyada mahalliy tillarning ba'zi qadimiy so'zlari unutilmoqda, chunki yoshlar ko'proq ingliz tilida so'zlashishga intilishmoqda. Shu kabi jarayonlar boshqa davlatlarda ham kuzatilmoqda.

Ilg'or xorijiy tajribalar asosida o'qitish tizimi:

1. Finlandiya modeli: Ta'limda texnologiya va an'anaviy qadriyatlarning uyg'unligi Finlandiya dunyodagi eng ilg'or ta'lim tizimiga ega davlatlardan biri hisoblanadi. Bu mamlakatda texnologiyalar keng qo'llanilsada, milliy madaniyat va an'anaviy qadriyatlar ham saqlanib qolgan. Masalan: Dars jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalaniladi, ammo an'anaviy kitobxonlik ham rivojlantiriladi. O'quvchilar milliy madaniyatni o'rganish uchun virtual muzey ekskursiyalarida ishtirok etishadi. Ta'limda ekologik va milliy qadriyatlarga e'tibor qaratilib, bolalar texnologiyadan me'yorida foydalanishga o'rgatiladi.

2. Yaponiya modeli: An'anaviy qadriyatlarni zamonaviy ta'lim bilan uyg'unlashtirish. Yaponiya dunyodagi eng rivojlangan texnologik davlatlardan biri bo'lsa-da, u o'z an'anaviy qadriyatlarini saqlab qolishga muvaffaq bo'lgan. Masalan: Maktablarda texnologik fanlar bilan bir qatorda "Kalligrafiya" (Shodo), "Choy marosimi" (Sado) kabi darslar ham o'qitiladi. Raqamli ta'lim muassasalarida ham an'anaviy qadriyatlar ustuvor ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilar o'z madaniyatini chuqur o'rganadilar.

3. AQSh modeli: Innovatsion ta'lim va milliy qadriyatlar integratsiyasi. AQShda ta'lim jarayonida texnologiya va milliy qadriyatlar uyg'unligi kuzatiladi. Misollar: Google Classroom, Edmodo, Coursera kabi platformalar orqali ta'lim beriladi, lekin milliy tarix va madaniyat darslari majburiy fan sifatida o'qitiladi. Virtual reallik (VR) texnologiyalari yordamida an'anaviy madaniy joylarga onlayn ekskursiyalar tashkil etiladi.

3. O'zbekiston tajribasi va takliflar

O'zbekiston an'anaviy madaniyatni saqlagan holda texnologik taraqqiyotni rivojlantirish yo'lida muhim qadamlar qo'yimoqda. Masalan: Prezident maktablari va IT Park dasturlari orqali raqamli ta'lim rivojlantirilmoqda.

Madaniy merosni raqamlashtirish bo'yicha loyiha amalga oshirilmoqda.

An'anaviy hunarmandchilikni onlayn platformalar orqali xalqaro bozorga olib chiqish ishlari olib borilmoqda. Shunday bo'lsa-da, quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Maktablarda "Raqamli madaniyat" darslarini joriy etish.

O'quv dasturlarida milliy madaniyat va innovatsion ta'lim o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish. Ota-onalar va pedagoglar uchun texnologiya va madaniyat uyg'unligi bo'yicha maxsus kurslar tashkil etish. Ilg'or xorijiy tajribalar asosida o'qitishni an'anaviylashtirish. Ilg'or xorijiy tajribalarni an'anaviy ta'lim tizimiga moslashtirish orqali innovatsiyalar va milliy qadriyatlar uyg'unligini ta'minlash mumkin. Bunda ta'lim jarayonida texnologik imkoniyatlardan foydalanish bilan birga, an'anaviy pedagogik usullarni saqlab qolish muhim hisoblanadi.

1. Ilg'or xorijiy tajribalarni an'anaviy ta'limga moslashtirish zarurati. Bugungi kunda xalqaro ta'lim tizimlarining ilg'or tajribalaridan o'rganish ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Masalan: Finlandiya ta'lim tizimi – texnologiya va shaxsiy rivojlanishga asoslangan, lekin ta'lim jarayoni o'quvchilar mustaqil fikrlashi va an'anaviy qadriyatlarga hurmat bilan yondashish tamoyiliga asoslanadi. Yaponiya modeli – raqamli ta'lim imkoniyatlarini an'anaviy madaniyat va milliy urf-odatlar bilan uyg'unlashtirish orqali bolalar milliy qadriyatlarni ham o'rganadilar. AQSh va G'arbiy Yevropa tajribasi – interfaol metodlar va onlayn platformalar yordamida ta'limni samarali tashkil qilish, lekin milliy tarbiya tamoyillari asosida mustahkamlash.

Bu tajribalarni an'anaviy o'qitish usullariga moslashtirish orqali ta'lim tizimining milliy o'ziga xosligini saqlab qolish mumkin. An'anaviy ta'lim tizimida ilg'or xorijiy tajribalarni joriy etish yo'llari

1. Ta'lim dasturlarini moslashtirish. Ilg'or xorijiy metodlarni to'g'ridan-to'g'ri qo'llash emas, balki ularni milliy ta'lim tizimiga moslashtirib tadbiq etish muhimdir.

Masalan: Interfaol o'qitish usullari – o'quvchilarning faolligini oshirish uchun xorijda keng qo'llaniladigan loyihaviy va tadqiqotga asoslangan o'qitish metodlarini an'anaviy ta'limga integratsiya qilish.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish – milliy madaniyat va tarixni o'rgatish jarayonida multimedia vositalari va virtual ekskursiyalar tashkil qilish.

2. O'qituvchilar malakasini oshirish. Ilg'or xorijiy tajribalarni samarali tatbiq etish uchun o'qituvchilarning pedagogik va texnologik kompetensiyalarini oshirish talab etiladi. Finlandiya tajribasi asosida – o'qituvchilarga mustaqil o'qitish erkinligi berish va ular uchun amaliy treninglar tashkil etish.

Yaponiya tajribasi asosida – o'qituvchilarning an'anaviy va zamonaviy ta'lim metodlarini uyg'un qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish.

3. O'quvchilarni milliy qadriyatlarga yo'naltirish. Ilg'or xorijiy tajribalarni an'anaviy ta'lim tizimiga moslashtirishda o'quvchilarni milliy madaniyat va qadriyatlarga yo'naltirish muhim ahamiyatga ega.

Madaniy meros va tarix darslarida raqamli texnologiyalarni qo'llash – masalan, virtual reallik (VR) texnologiyalari yordamida tarixiy joylarga sayohat qilish.

Ijtimoiy-ko'nikmalarni shakllantirish – Yaponiyada o'quvchilar axloqiy tarbiya darslari orqali milliy madaniyatni o'rganadi. Shunga o'xshash darslarni mahalliy ta'lim tizimida ham rivojlantirish mumkin.

4. Dars jarayonida ilg'or texnologiyalar va milliy qadriyatlarni uyg'unlashtirish. Elektron ta'lim platformalari orqali milliy madaniyatni o'rgatish – masalan, O'zbekistonda Ziyonet platformasiga milliy qadriyatlar bo'yicha maxsus kurslarni kiritish.

Xulosa. Texnologiya va an'anaviy madaniyat o'rtasidagi munosabat global miqyosda dolzarb masala hisoblanadi. Zamonaviy texnologiyalar madaniy merosni rivojlantirish va targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi, biroq an'anaviy qadriyatlarni yo'qotib qo'ymaslik masalasi ham muhimdir.

Ilg'or xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, texnologiyalar ta'lim tizimiga integratsiya qilinar ekan, milliy madaniyatni saqlashga alohida e'tibor berish lozim. O'zbekistonda ushbu yondashuvdan samarali foydalanish uchun xalqaro tajribalarni chuqur o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'iyosjon Shamsiddinov, Gulandom Raxmatova, **MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR (FINTECH) VA BANK XIZMATLARINING RAQAMLASHTIRILISHI**, Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения, 2024/12/16, 33-37.
2. G Shamsiddinov, „iyosjon, Jasmina Murodulloyeva, and Durdona Turayeva." **GLOBAL IQLIM O „ZGARISHI SHAROITIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI SAQLASHNING ZAMONAVIY, INNOVATSION USULLARI.**" Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 2024, 103-106.
3. G'iyosjon Shamsiddinov, Gulandom Raxmatova, Zilola Rajapova, **KLIENT-SERVER ARXITEKTURALARI**, Наука и инновация, 2025/3/25, 113-119.
4. G'iyosjon Shamsiddinov, Gulandom Raxmatova, Zilola Rajapova, **VIRTUAL BORLIQ VA UNING ASOSIY TUSHINCHALARI**, Наука и инновация, 2025/3/24, 52-58.
5. G'iyosjon Shamsiddinov, Barchin Ro'ziqulova, Laziza Inatillayeva, **BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA AFZALLIKLARI**, Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 2024/10/21, 39-41.
6. Л Турсунова, С Жураев, **ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ**, Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 2024, 35-37.
7. DO Israilovich, TL Komilovna, **Optimization of Validity of Text Information Based On Mechanisms with Soft Clustering**, European journal of innovation in nonformal education, 2022, 369-373.
8. Ro'Ziqulova Marjona Jonuzoq Qizi, Tursunova Luiza Komilovna, **INFORMATIKA FANINI O 'QITISHDA SAMARALI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR**, Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 2025, 63-66.
9. Луиза Комиловна Турсунова, Гиесжон Шамсиддинов, **Образ педагога в информационном мире, "Qishloq va suv xo'jaligida innovatsion texnologiyalarni qo'llash samaradorligi" mavzusidagi xalqaro ilmiy Anjuman**, 2024/2/23, 421-426.
10. Зебинисо Абдулхакимовна Абдувалиева, Турсунова Луиза Комиловна, **Математический аппарат методов принятия решения документооборота в ВУЗах**, 2022, 286-289.

11. Alijon Muhammadiyev, Shukurullo Aliqulov, PROSPECTS OF USING COMPUTER TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION, Наука и технология в современном мире, 2024, 90-92.
12. Sh Aliqulov, M. Yaxiyaxonova. Ta'lim samaradorligini oshirishda kreativ va zamonaviy metodlarning ahamiyati. Raqamli ta'lim muhitida fanlararo integratsiyani Qo'llashning ta'lim ..., 2024.
13. ALIQULOV SHUKURULLO FAYZULLO, TA'LIM JARAYONIDA MULTIMEDIA VOSITALARINI QO'LLASH, JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS VOLUME – 45 | ISSUE – 2 January – 2024, 2024/1/2, 61-65.
14. J.Toshpo'lotova M.O'ktamov, Sh.Aliqulov, Iqtidorli talabalarni fan, ta'lim va ishlab chiqarish korxonalarini bilan integratsiya qilishning zamonaviy usullari, Fan va texnika taraqqiyotida intellektual yoshlarning o'rn, 2024/4/29, 54-57.
15. J.Toshpo'lotova M.O'ktamov, Sh.Aliqulov, Hozirgi globallashuv jarayonida intellektual yoshlarning ijtimoiy rivojlanish davridagi roli, Fan va texnika taraqqiyotida intellektual yoshlarning o'rn, 2024/4/29, 40-43.
16. Mavlonov Sh Sh, FB Jurayeva, ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA MINTAQALAR IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISH, Экономика и социум, 2024, 234-238.
17. Feruza Jo'rayeva, Sarvinoz Xurramova, MA'LUMOTLAR BAZASINI BOSHQARISH TIZIMLARI TAHLILI, Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения, 2024/12/9, 8-12.
18. Feruza Jo'rayeva, TA'LIM JARAYONIDA AQL XARITALARIDAN FOYDALANISH VA ULARNING AHAMIYATI, Молодые ученые, 2024/4/8, 159-166.
19. Feruza Jo'rayeva, Gulhayo Hamdamova, MEDIA SAVODXONLIK TUSHUNCHASI VA UNING JAMIYATIMIZ HAYOTIDAGI AHAMIYATI, Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования, 2024/3/31, 31-35.
20. Tuxtanazarova N. A Davletov A. J. , Mavlanberdiyev S. F., Norqulova Z. N., Jurayeva F. B., Jurayeva D. Sh, STUDY RATIO OF MOISTURE AND BIOME FOR EXTREME SITUATION, ВЫСШАЯ ШКОЛА • №23 / 2021, 2021/12/23, 34-36.
21. Nuriddinova, Nozima, and Dinora Norboboyeva. "CHET ELDA ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNING INKLYUZIV TA'LIMI." Молодые ученые 3.8 (2025): 160-165.
22. Nuriddinova, Nozima, and Dinora Norboboyeva. "O 'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA INKLYUZIV TA'LIMNING ME'YORIY-HUQUQIY BAZASI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI." Наука и инновация 3.8 (2025): 146-151.
23. Salimova, Marjona, and Nozima Nuriddinova. "AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA TABIIY ILMIY FANLARNI O'QITISHDA DOLZARB MUAMMOLAR VA ULARNI HAL QILISHNING INNOVATSION USULLARI." Наука и инновация 2.38 (2024): 161-164.
24. Nuriddinova, Sevinch, and Nozima Nuriddinova. "Increasing the effectiveness of learning biology lessons by means of interactive games and interactive methods." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 4.7 (2024): 288-290.